

Wojciech Guzewicz

„Posłaniec Warmiński” – pismo diecezji

Civitas et Lex nr 1 (5), 7-18

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

NAUKA O MEDIACH / MEDIA STUDIES**Ks. WOJCIECH GUZEWICZ****„POŚLANIEC WARMIŃSKI”
– PISMO DIECEZJI/ARCHIDIECEZJI WARMIŃSKIEJ
W LATACH 1982–2010**

Archidiecezja warmińska jest najstarszą diecezją w północno-wschodniej Polsce. Poszczycić się może wieloma dziełami na polu duszpasterskim, organizacyjnym oraz materialnym. W latach 80. XX w. inicjatywą o doniosłym znaczeniu nie tylko pastoralnym było utworzenie periodyku – „Poślaniec Warmiński”. Pismo to odgrywało kluczową rolę społeczną zarówno w okresie Solidarności, jak i później, aż do roku 2010, kiedy przestało się ukazywać w wersji samoistnej. Informowało o życiu Kościoła powszechnego i archidiecezji warmińskiej, w tym o jej licznych inicjatywach duszpasterskich.

Celem artykułu będzie dokonanie charakterystyki tego pisma pod względem genezy i rozwoju, zespołu redakcyjnego, bazy materialnej i druku, szaty graficznej, układu treści oraz kolportażu. Pozwoli to odpowiedzieć m.in. na pytania: Jaki zakres miało to pismo? Jakimi zasobami ludzkimi i materialnymi dysponowało? Co decydowało o jego rozwoju, a następnie zamknięciu? Jaka była specyfika pisma? W jakim stopniu oddziaływało na społeczeństwo?

W pracy oparto się głównie na prasie (przeanalizowano wszystkie numery „Poślanca Warmińskiego” z lat 1982–2010). Uzupełnieniem bazy źródłowej stały się opracowania. Na szczególną uwagę zasługuje książka pt. *Prasa diecezjalna w Polsce północno-wschodniej jako źródło wiedzy o społecznej nauce Kościoła (1989–2009)*¹, w której autor dokonał m.in. analizy artykułów zamieszczonych w czasopiśmie „Poślaniec Warmiński” pod kątem nauczania społecznego Kościoła.

Ks. WOJCIECH GUZEWICZ, prof. zw. dr hab., kierownik Katedry Administracji na Wydziale Studiów Technicznych i Społecznych w Elku Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie; e-mail: wojciech.guzewicz@uwm.edu.pl

¹ Zob. W. Guzewicz, *Prasa diecezjalna w Polsce północno-wschodniej jako źródło wiedzy o społecznej nauce Kościoła (1989–2009)*, Elk 2012.

1. Dzieje diecezji/archidiecezji warmińskiej

Dzisiejsza archidiecezja warmińska obejmuje obszar ok. 12 tys. km² i jest położona na terenie województwa warmińsko-mazurskiego. Graniczy od wschodu – z diecezją elcką, od południowego wschodu – z diecezją łomżyńską, od południa – z diecezją płocką, od południowego zachodu – z diecezją toruńską, a od zachodu – z diecezją elbląską. Północna granica archidiecezji to jednocześnie granica państwowa z Rosją.

Historia Kościoła warmińskiego sięga XIII w., kiedy to powstała diecezja warmińska (29 lipca 1243 r.) jako jedna z czterech diecezji pruskich. Jej granice zostały wytyczone tylko w bardzo ogólnym zarysie: od zachodu był to Zalew Wiślany, od północy rzeka Pregoła, od południa jezioro Drużno, dalej biegła rzeką Passaluk w kierunku wschodnim aż do granicy litewskiej.

Przez wieki diecezja warmińska (do drugiego pokoju toruńskiego) pozostawała pod rządami państwa krzyżackiego. W 1466 r. terytorium należące do biskupa i kapituły (tzw. dominium), a także okolice Tolkmicka i Elbląga zostały włączone do Polski, a trzysta sześć lat później – w wyniku pierwszego rozbioru Polski – do państwa pruskiego i niemieckiego. Mieszkali tu początkowo Prusowie i Niemcy, a od połowy XV w. także Polacy. Podział ten jednak nie odpowiada dzisiejszym kategoriom narodowościowym, dlatego tutejsi mieszkańcy są nazywani po prostu Warmiakami. Ten stan rzeczy zmienił się ponownie po II wojnie światowej².

Wówczas to bowiem teren diecezji warmińskiej opuściła ludność rodzima – Warmiacy i Mazurzy, która przez wieki zapewniała ciągłość historyczną Warmii. Wpływ na to miały rozkazy miejscowych władz niemieckich, strach przed rosyjskimi czołgami, a później wrogie nastawienie polskich władz komunistycznych. Około dwudziestu księży zostało zamordowanych w pierwszych miesiącach 1945 r. przez żołnierzy Armii Czerwonej. Polski Komitet Narodowościowy, działający w Olsztynie, odmówił obywatelstwa polskiego bp. Maksymilianowi Kallerowi i zmusił go do opuszczenia Polski. Podobnie postąpiono z innymi duchownymi – Warmiakami. Kardynał August Hlond mianował administratorem apostolskim diecezji warmińskiej ks. prał. dr. Teodora Bensch, który przeniósł kurię biskupią z Fromborka do Olsztyna. Miejsce autochtonów zaczęli powoli zajmować przybysze z Wileńszczyzny i Grodzieńszczyzny oraz Lwowskiego, Przemyskiego, Warszawskiego i Białostockiego. Razem z nimi przyjeżdżali duszpasterze. Powoli następowała odbudowa gospodarki i kultury, a często dokonywało się to w ramach nowych struktur parafialnych. Diecezji udało się powołać wszystkie instytucje potrzebne do właściwego funkcjonowania: kurię i sąd biskupi oraz niższe seminaria duchowne (rozwiązane przez władze komunistyczne w 1952 r.). W 1949 r. reaktywowano wyższe seminarium duchowne, najpierw przy ul. Mariańskiej, potem po zabraniu tego budynku przez Urząd

² W. Guzewicz, *Ustrój i administracja diecezji/archidiecezji warmińskiej (Wybrane zagadnienia)*, „Rocznik Elcki”, 11(2014) [druk: 2015]; zob. J. Obląk, A. Kopiczko, *Historia diecezji i archidiecezji warmińskiej*, Olsztyn 2010; A. Szorc, *Dzieje diecezji warmińskiej (1243–1991)*, Olsztyn 1991.

Miejski – przy pl. Bema 2, a od 1991 r. w dzielnicy Olsztyna – Redykajny. W 1951 r. reaktywowano kapitułę katedralną, a dziewięć lat później – pierwszą kapitułę kolegiacką. W 1979 r. erygowano Instytut Historyczno-Pastoralny, skupiający diecezjalne uczelnie teologiczne, a w 1999 r. na jego bazie powstał Wydział Teologii w ramach nowo utworzonego Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego³.

25 marca 1992 r. Stolica Apostolska w ramach reorganizacji Kościoła w Polsce podzieliła diecezję warmińską na archidiecezję warmińską oraz diecezje elbląską i ełcką. Archidiecezja warmińska liczyła wówczas 700 tys. mieszkańców, z czego do katolicyzmu przyznawało się ok. 690 tys. osób. Była podzielona na 24 dekanaty i 223 parafie. Ogółem liczyła 508 kapłanów, w tym 404 diecezjalnych i 104 zakonnych. Na terenie archidiecezji znajdowały się wówczas 42 żeńskie domy zakonne z 256 siostrami⁴. Po prawie dwudziestu latach funkcjonowania archidiecezji liczba wiernych utrzymała się na tym samym poziomie (ok. 693 tys.). Zwiększyła się natomiast liczba dekanatów (33), parafii (259), kapłanów diecezjalnych (453), kapłanów zakonnych (122), a także liczba siostr zakonnych (346)⁵.

Wierni archidiecezji warmińskiej są głównie narodowości polskiej. Ludność ukraińska, która również zamieszkuje te tereny, podlega diecezji przemysko-warszawskiej i ma własną sieć parafialną. Znikoma mniejszość niemiecka ma także własne duszpasterstwo. W miastach mieszka 60% ludności (na terenie archidiecezji znajdują się 24 miasta), 40% na wsi. Na początku XXI w. stopa bezrobocia wynosiła 29% i była jedną z najwyższych w Polsce (na początku 2011 r. wynosiła ok. 23%). Na jedną ofertę pracy przypadало wówczas 700 bezrobotnych. Najwyższy poziom bezrobocia w województwie warmińsko-mazurskim odnotowuje się w powiatach braniewskim (32%) i bartoszyckim (34%). Ludność wiejska najbardziej ucierpiała przez zniesienie Państwowych Gospodarstw Rolnych 1 stycznia 1992 r.⁶

2. Tradycje prasowe

Tradycja wydawania prasy katolickiej na Warmii sięga okresu państwa niemieckiego. Obok niemieckiej prasy katolickiej na Warmii ukazywała się także i prasa polska, choć w mniejszych ilościach. Do najważniejszych gazet katolicko-polskich na Warmii za czasów niemieckich należały: „Gazeta Olsztyńska”, „Nowiny Warmińskie” i „Warmiak”.

³ W. GUZEWICZ, *Prasa diecezjalna w Polsce północno-wschodniej jako źródło wiedzy o społecznej nauce Kościoła (1989–2009)*, s. 68nn.

⁴ *Nowe diecezje Kościoła katolickiego w Polsce*, red. L. Adamczuk, W. Zdaniewicz, Warszawa 1994, s. 187–189.

⁵ <<http://archidiecezjawarmińska.pl/node/6>>, dostęp: 26.01.2011.

⁶ *Biskup Julian Wojtkowski o archidiecezji warmińskiej*, w: *Leksykon Kościoła katolickiego w Polsce (stan na 2 sierpnia 2003 r.)*, red. B. Łoziński, G. Polak, M. Preciszewski, Warszawa 2003, s. 105; por. *Statystyka diecezji Kościoła katolickiego Polsce 1992–2004*, red. L. Adamczuk, W. Zdaniewicz, S.H. Zaręba, Warszawa 2006.

Najbardziej znanym i długotrwałym pismem polskim na południowej Warmii była „Gazeta Olsztyńska”, założona w 1886 r., która wychodziła bez przerwy przez pięćdziesiąt trzy lata, aż do wybuchu II wojny światowej. Położyła ona duże zasługi w rozbudzaniu i utrzymaniu polskiego ducha narodowego. Walczyła o prawa językowe, upowszechniała historyczne tradycje Polski, zwracała uwagę na państwowy związek Warmii z dawną Rzeczpospolitą, czciła wielkie rocznice doby porobiorowej. Polscy Warmiacy, którzy nie mogli się uczyć w swoim ojczystym języku w obcej, pruskiej szkole, bardzo często dzięki „Gazecie Olsztyńskiej” opanowywali sztukę polskiego czytania i pisania. W piśmie drukowano także listy pasterskie biskupów warmińskich, encykliki papieskie, popularyzowano z dużym zaangażowaniem objawienia gietrzwałdzkie, wiele miejsca poświęcano kolejnym papieżom. Pierwszym redaktorem pisma był Jan Liszewski, a wśród jego założycieli byli znani polscy działacze: Andrzej Samulowski, Franciszek Szczepański, Antoni Sikorski oraz Jakub Mazuch, Piotr Sznarbach, Józef Thiel i Andrzej Kaber. Redakcja mieściła się w kamienicy Mockiego przy Marktplatz 9 (Stare Miasto 11)⁷.

Bardzo krótko ukazywało się inne katolickie pismo, „Nowiny Warmińskie” (1890–1891), redagowane przez Niemca, Eugeniusza Buchholza, świetnie znającego historię i język polski, przychylnie usposobionego do Polaków. Katolickość i polskość zostały podkreślone zewnętrznie. W winiecie pisma umieszczono symboliczne jakby ośrodki polskości na Warmii: Gietrzwałd, Świętą Lipkę oraz panoramę Olsztyna z dominującym nad nią kościołem św. Jakuba, ponadto drukowano wezwanie „Boga wzywaj, rąk przykładaj”.

W latach 1894–1905 ukazywało się jeszcze inne pismo polsko-katolickie – „Warmiak”, popierane finansowo przez bp. Thiela oraz część duchowieństwa współpracującego pod względem politycznym z niemiecką partią katolicką Centrum. „Warmiak” protestował przeciwko gwałtownej germanizacji, natomiast godził się ze stopniową asymilacją ludności polskiej w społeczeństwie niemieckim, zwalczał polski ruch narodowy zgrupowany wokół „Gazety Olsztyńskiej”, któremu niesłusznie zarzucał, że rozbija jedność katolicką polskich i niemieckich Warmiaków⁸.

Wśród niemieckiej prasy katolickiej na Warmii warto wymienić pismo o tytule „Ermländisches Kirchenblatt”, ukazujące się od 1932 r. Redagował je ks. August Scharnowski, a czołowym publicystą był proboszcz ze Zwierzna – ks. Otto Miller. Z jego to powodu władze po raz pierwszy zawiesiły wydawanie tej gazety 15 lipca 1934 r. W jednym z artykułów ks. Miller postulował utworzenie dla zachodniej części diecezji podobnego sanktuarium, jakie posiadała jej wschodnia część w Świętej Lipce i część centralna w Gietrzwałdzie. Władze hitlerowskie miały dość kłopotów z pielgrzymkami do dwu istniejących sanktuariów i nie chciały dopuścić do utworzenia trzeciego. Jednak bp Kaller utworzył sanktuarium w Ryjewie i poświęcił je Świętej Rodzinie. Gazeta biskupia była

⁷ J. Chłosta, „Gazeta Olsztyńska” w raportach *Bund Deutscher Osten*, „Posłaniec Warmiński” (dalej cyt. PW) 8(2001), s. 8; J. Pantak, *Polska pamięć*, PW 7–8(2006), s. 5.

⁸ J. Jasiński, *Polska prasa katolicka na Warmii w okresie państwa niemieckiego*, PW 1(1982), s. 8.

jeszcze wiele razy zawieszana, aż wreszcie cofnięto jej, jak i innym wydawnictwom religijnym i kulturalnym, przydział papieru, co w państwie dysponującym wszelkimi zasobami materialnymi oznaczało likwidację wszystkich, nawet z pozoru niezależnych, wydawnictw⁹.

Po II wojnie światowej do lat 90. na terenie diecezji ukazywało się kilka czasopism o zasięgu regionalnym. Wśród nich od 1964 r. wydawano „Studia Warmińskie”, rocznik naukowy, o tematyce teologicznej i historycznej, zawierający także recenzje i sprawozdania. Do 2010 r. ukazało się czterdzieści sześć tomów tego pisma. Z kolei „Warmińskie Wiadomości Archidiecezjalne” są kontynuacją „Warmińskich Wiadomości Diecezjalnych”, a wcześniej „Wiadomości Urzędowych Diecezji Warmińskiej”, wydawanych od 1945 r. Dwumiesięcznik ten po zmianie tytułu rozszerzył swój zakres treściowy o pomoce homiletyczne i dział duszpasterski przynoszący artykuły teologiczne i pastoralne, adresowane głównie do duchowieństwa. Pismem ogólnodiecezjalnym przedstawiającym życie religijne i społeczne diecezji był także założony w 1982 r. „Posłaniec Warmiński”, który od 2010 r. wszedł we współpracę z ogólnopolskim tygodnikiem „Gość Niedzielny”¹⁰.

3. Geneza „Posłańca Warmińskiego”

Pomysł wydawania czasopisma religijno-społeczno-kulturalnego w Olsztynie narodził się po wybraniu Karola Wojtyły na papieża. Jednak możliwość wcielenia go w życie pojawiła się dopiero w 1980 r., w wyniku narodzin Solidarności. Pierwszy numer ukazał się z datą 10–23 października 1982 r. Starania o pozwolenie na wydawanie pisma trwały zatem około trzech lat – tyle zwlekał Główny Urząd Kontroli Prasy Publikacji i Widowisk z wydaniem stosownego zezwolenia. Udzielenie w końcu pozwolenia na wydawanie dwutygodnika katolickiego było wówczas, jak się wydaje, zgodą władz na mniejsze zło, skoro nie godzono się na wolną prasę związkową czy też polityczną. W mniemaniu władz lepiej było mieć pismo kontrolowane przez urząd cenzury aniżeli tropić nieustannie radykalne pisma powstające w podziemiu, w tzw. drugim obiegu. Zgoda na dwutygodnik była więc próbą łagodzenia ostrego kursu władz wobec społeczeństwa i ukłonem w stronę środowisk opozycyjnych, w tym Kościoła¹¹.

⁹ G. Reifferscheid, *Das Bistum Ermland und das Dritte Reich*, Köln–Wien 1975, s. 123.

¹⁰ J. Roslan, *Prasa katolicka archidiecezji warmińskiej*, PW 26(1994) – 1(1995), s. 7.

¹¹ J. Jezierski, J. Roslan, *Ćwierć wieku*, PW 20(2007), s. 17; P. Kardel, „*Posłaniec Warmiński*”, <http://www.encyklopediasolidarnosci.pl/wiki/index.php?title=R015_80_Pos%C5%82aniec_Warmi%C5%84ski_Olsztyn>, dostęp: 15.10.2010.

4. Zespół redakcyjny

Pierwszym redaktorem naczelnym bp Jan Obląk mianował ks. prałata Benedykta Przerackiego (1981–1999)¹². Za jego kadencji w „Posłańcu Warmińskim” publikowali swoje autorskie teksty historycy, literaci i olsztyńscy dziennikarze, także ci zwolnieni z pracy (do 1989 r.). Oprócz współpracy z wieloma księżmi z diecezji (bp. Wojciechem Ziembą, ks. Julianem Żołnierkiewiczem, ks. Władysławem Nowakiem, ks. Edwardem Wiszowatym i ks. Ludwikiem Nadolskim – cenzorem kościelnym), pismo utrzymywało kontakt z księżmi spoza diecezji (m.in. ks. Czesławem St. Bartnikiem, ks. Józefem Tischnerem) oraz licznymi twórcami świeckimi, jak: Daniela Lewicka, Janusz Jasiński, Erwin Kruk, Bohdan Kurowski, Maryna Okęcka-Bromkowa, Klemens Oleksik, Waław Radziwinowicz (senior), Jan Turnau, Wiesław Wojczulanis. Na stałe zatrudnieni byli pracownicy administracyjni, dziennikarze i redaktorzy: Wanda Budryk (główna księgowa), Maria Fafińska, Sławomir Fafiński, Marek Gardzielewski (redaktor techniczny), Mieczysław Gierasimowicz (kierowca), Ryszard Kułakowski (sekretarz redakcji), Halina Kurowska (w stanie wojennym wyrzucona z redakcji czasopisma „Kontrasty”), Józef Lubieniecki (radca prawny, w niepełnym wymiarze), Piotr Piaszczyński, Waław Radziwinowicz (sekretarz redakcji), Adam J. Socha, Barbara Wojczulanis (korektorka), Zenon Złakowski. W pierwszym okresie funkcjonowania pisma następowały dość częste zmiany na stanowisku sekretarza redakcji. I tak Halinę Kurowską wkrótce zastąpił Waław Radziwinowicz (junior), który jednak po dwóch miesiącach zrezygnował z pracy. Wówczas z dniem 1 lutego 1983 r. jego obowiązki przejął Ryszard Kułakowski (pełnił tę funkcję do 1988 r.)¹³.

Po ks. prałacie B. Przerackim od 15 października 1999 r. redakcją kierował ks. Jan Roslan (1999–2007)¹⁴. Wcześniej, tj. od 10 września 1999 r., był zastępcą

¹² Ur. 23 lutego 1937 r. w Radoszkach, pow. Brodnica i tam 28 tego miesiąca ochrzczony (diec. chełmińska). Syn Stanisława i Jadwigi z domu Karbowska. Ukończył Niższe Seminarium Duchowne w Pelplinie (matura 1956 r.). Absolwent WSD „Hosianum” (przyjęty 5 lipca 1956 r.). Świecenia kapłańskie przyjął 14 stycznia 1962 r. z rąk bp. Józefa Drzazgi. Wikariusz w Giżycku (1 lutego 1962 r.). 30 września 1964 r. wysłany na studia do Rzymu; tam uzyskał magisterium z teologii. Od 15 lipca 1966 r. wikariusz w parafii św. Józefa w Olsztynie. Następnie od lata 1967 r. kontynuował pobyt w Rzymie; powrócił w czerwcu 1973 r. 3 lipca 1973 r. został duszpasterzem akademickim i nauczycielem religii szkół średnich. W latach 1981–1999 redaktor naczelny dwutygodnika „Posłaniec Warmiński”, zaś w latach 1999–2003 dyrektor Warmińskiego Wydawnictwa Diecezjalnego. W roku 1982 ks. Benedykt Przeracki został odznaczony przez Ojca Świętego Jana Pawła II godnością Kapelana Jego Świątobliwości. Ze względu na stan zdrowia 12 maja 2003 r. złożył rezygnację ze stanowiska dyrektora Warmińskiego Wydawnictwa Diecezjalnego i z dniem 14 września tego roku przeszedł na emeryturę. Zmarł po ciężkiej chorobie 14 czerwca 2010 r. w Olsztynie, zob. A. Kopiczko, *Duchowieństwo katolickie diecezji warmińskiej w latach 1945–1992*, cz. 2: *Słownik*, Olsztyn 2007, s. 237; A.O., *Zmarł ks. prałat Benedykt Przeracki*, <<http://archwarmia.pl/content/zmar%C5%82-ks-pra%C5%82-benedykt-przeracki>>, dostęp: 15.10.2010.

¹³ Z. Złakowski, *Z dziejów „Posłańca Warmińskiego”*, PW 20(2007), s. 18–20.

¹⁴ Ur. 27 maja 1955 r. w Snopkach koło Pizy, ochrzczony 8 czerwca w Pizzu. Syn Kazimierza i Jadwigi z domu Chylińska. Uczęszczał do Liceum Ogólnokształcącego w Orzyszu (matura w 1974 r.), po czym podjął studia polonistyczne na WSP w Olsztynie. Na początku lat 80. współredaktor pism opozycyjnych, m.in. „Rezonansu”. W 1982 r. wstąpił do Wyższego Seminarium

redaktora naczelnego „Pośłańca Warmińskiego”. Z pismem współpracowali wówczas m.in. abp Edmund Piszcz, bp Julian Wojtkowski, bp Jacek Jezierski, ks. Andrzej Józwiak, ks. Andrzej Kopiczko, Bożena Ulewicz, Halina Wistuba, Janusz Jasiński, Zenon Złakowski¹⁵.

15 marca 2007 r. redaktorem naczelnym „Pośłańca” został ks. Ireneusz Stanisław Bruski¹⁶. Za jego redakcji na łamach pisma publikowali m.in.: ks. Czesław St. Bartnik, s. Janina Bosko RM, Ernest Bryll, Joanna Cortés, Krystyna Gucewicz, Ewa Karaśkiewicz, Janusz Jasiński, Elżbieta Mierzyńska, ks. Jan Pietrzyk, abp Edmund Piszcz, Maria Swianiewicz-Nagięć, Andrzej Taborski, Janina Zawadzka, Bożena Ulewicz, Michał Wojciechowski, bp Julian Wojtkowski, abp Wojciech Ziemba, Ewa Ziętek, Nina Złakowska¹⁷.

Wraz z rozwiązaniem dwutygodnika i powstaniem wkładki do „Gościa Niedzielnego” na czele redakcji stanął ks. Piotr Sroga¹⁸.

Duchownego „Hosianum” w Olsztynie. Świecenia kapłańskie przyjął 11 czerwca 1988 r. z rąk bp. Edmunda Piszcz. W tym samym roku uzyskał magisterium z teologii na PAT. Był wikariuszem w parafii Niepokalanego Poczęcia w Ostródzie (1988–1990). W latach 1990–1992 studiował polonistykę i dziennikarstwo w Toruniu. Od 1992 r. proboszcz w Gryźlinach. W 1993 r. mianowany dodatkowo sędzią Sądu Metropolitalnego, w 1994 r. sekretarzem Archidiecezjalnej Komisji II Synodu Plenarnego i kapelanem Stowarzyszenia „Civitas Christiana”, w 1996 r. sekretarzem redakcji „Warmińskich Wiadomości Archidiecezjalnych” i redaktorem „Pośłańca Warmińskiego czyli Kalendarza Maryjnego”, w 1995 r. delegatem ds. Nowych Ruchów Religijnych, w 1997 r. członkiem Grupy Inicjatywnej Radia Olsztyn. W 2000 r. odznaczony godnością kapelana honorowego Jego Świątobliwości. W 2007 r. metropolita warmiński abp Wojciech Ziemba odwołał ze stanowiska redaktora naczelnego katolickiego dwutygodnika „Poślaniec Warmiński” ks. Jana Rosłana po tym, jak na łamach pisma zamieszczono fragment książki ks. Tadeusza Isakowicza-Zaleskiego *Księża wobec bezpieki*, zob. A. Kopiczko, *Duchowieństwo katolickie diecezji warmińskiej w latach 1945–1992*, s. 247–248; J. Rosłan, *Moja przygoda z „Pośłańcem Warmińskim”*, PW 21(1992), s. 4.

¹⁵ J. Rosłan, *Zmiany w „Pośłańcu Warmińskim”*, PW 23(1999), s. 1.

¹⁶ Ur. 29 stycznia 1961 r. w Sztumie, ochrzczony 19 lutego w Prabutach. Syn Franciszka i Władysławy z domu Babalska. W latach 1977–1980 uczęszczał do Liceum Ogólnokształcącego w Kwidzynie (matura 1980 r.), po czym wstąpił do Wyższego Seminarium Duchownego „Hosianum” w Olsztynie. Świecenia kapłańskie przyjął 16 czerwca 1986 r. z rąk bp. Edmunda Piszcz. Pracował jako wikariusz w parafiach: Chrystusa Odkupiciela Człowieka w Olsztynie (1986–1988), MB Nieustającej Pomocy w Malborku (1988–1989), Fromborku (1989), Rucianem-Nidzie (1989–1990), Karolewie (1990) i św. Józefa w Olsztynie (1990–1992). Od 1992 r. był redaktorem „Warmińskich Wiadomości Diecezjalnych” i „Kalendarza Maryjnego”. Asystent na WSP, a od 1999 r. na UWM. Dodatkowo pełnił funkcję diecezjalnego referenta trzeźwości (1992), archidiecezjalnego korespondenta Radia „Maryja” (1998), sędziego Sądu Metropolitalnego (1999), wicedyrektora Warmińskiego Wydawnictwa Diecezjalnego (1999) i dyrektora Papieskich Dziel Misyjnych (1999). W 1999 r. uzyskał na ATK magisterium i licencjat z prawa kanonicznego. Autor wielu publikacji o charakterze publicystycznym, zob. A. Kopiczko, *Duchowieństwo katolickie diecezji warmińskiej w latach 1945–1992*, s. 36.

¹⁷ W. Guzewicz, *Prasa diecezjalna w Polsce północno-wschodniej jako źródło wiedzy o społecznej nauce Kościoła (1989–2009)*, s. 121nn.

¹⁸ „Poślaniec Warmiński” znika z rynku, <<http://kmdm.pl/art.php?id=2010020185554d54a126a783bc9>>, dostęp: 15.10.2010.

5. Szata graficzna i poruszana problematyka

Od momentu rozpoczęcia druku periodyku na pierwszej stronie pisma widniało logo (baranek z chorągwią i z hasłem: „Bóg sam daje nam znak”). Dewiza ta widnieje w logo pisma do 1999 r. i od 2003 r. do końca ukazywania się w wersji samodzielnej (w winiecie pisma, obok tytułu). Początkowo dwutygodnik liczył osiem stron, artykuły były pisane czarną czcionką, miał format A3. Szata graficzna zmieniała się w okresie świątecznym, pojawiały się kolorowe tytuły i obrazki świąteczne. Dwutygodnik wydawany był przez Kurię Biskupią Diecezji Warmińskiej w Olsztynie. Pierwsza redakcja pisma mieściła się w mieszkaniu ks. Przerackiego przy ul. Głowackiego, a drukowano je w odległych Bartoszczykach (Spółdzielnia Pracy „Poligrafika”) – była to forma utrudnień ze strony ówczesnych władz. Do roku 1989 pismo miało charakter pisma opozycyjnego, wydawane było w nakładzie przekraczających 20 tys. egzemplarzy. Wysoki nakład pisma wiązał się z ogromnym zapotrzebowaniem wówczas na prasę niezależną, w tym katolicką. Rozprowadzane było głównie przez parafie. Docierało także na Powiśle, do Elbląga, Torunia, Ełku.

Od początku ukazywania się pismo miało charakter katolicko-formacyjny. Świadczy o tym fragment *Słowa pasterskiego* bp. Jana Obląka zamieszczonego w pierwszym numerze „Posłańca Warmińskiego”: „Nasz dwutygodnik nie będzie przynosił wiadomości politycznych ani sportowych, bo dla tych informacji są dzienniki i tygodniki wielkich rozmiarów, którymi zapełnione są nasze kioski [...]. Ale będzie Wam on przypominał sprawy najważniejsze: o Bogu, o Kościele katolickim, o duszy ludzkiej i o naszych obowiązkach religijnych. Jego zadaniem będzie wśród waszych codziennych trosk i zajęć ożywiać wiarę w Boga, przestrzegać przed niebezpieczeństwem dla duszy, zachęcać do uczciwości dnia każdego i budzić miłość do bliźniego”¹⁹.

Pismo poruszało przede wszystkim tematykę religijną, ale nie tylko. Na łamach „Posłańca Warmińskiego” publikowano również świecką publicystykę kulturalną, historyczną i społeczną. Drukowano teksty literackie i poświęcone historii Kościoła na Warmii. Do stałych rubryk gazety należały: *Wiadomości z życia diecezji czy Posłaniec Młodych* – dział poświęcony młodzieży²⁰. „Posłaniec Warmiński” był jedyną gazetą, w której można było znaleźć sprawozdania z przebiegu corocznych Tygodni Kultury Chrześcijańskiej czy przebiegu procesu zabójców ks. Jerzego Popiełuszki²¹. Mimo wspomnianych treści, pismo to było jedynym w województwie, które zaznaczało w tekstach zapisy cenzury. W latach 1982–1989 cenzura państwowa ingerowała w piśmie około 240 razy, w tym 25 razy zakazano publikacji tekstów²².

¹⁹ J. Obląk, *Słowo pasterskie biskupa warmińskiego do czytelników „Posłańca”*, PW 1(1982), s. 1; W. Ziemia, *Kilka myśli o „Posłańcu Warmińskim” w 25. Rocznicę jego istnienia*, PW 21–22(2007), s. 5, 26–27.

²⁰ Zob. *Od redakcji*, PW 1(1982), s. 1; W. Ziemia, *Słowo arcybiskupa metropolity warmińskiego na dzień śródków społecznego przekazu*, PW 18(2007), s. 3.

²¹ J. Chłosta, *Słownik Warmii (historyczno-geograficzny)*, Olsztyn 2002, s. 562.

²² A. Kopiczko, *Kościół warmiński a polityka wyznaniowa po II wojnie światowej*, Olsztyn 1996, s. 116.

W numerze 3 „Poślanca Warmińskiego” z 1982 r. ukazał się list od Jana Pawła II z życzeniami, „aby pismo to przyczyniło się do wzmożenia posiewu ewangelicznego i przyniosło stokrotny plon”²³.

Pierwsza fotografia pojawiła się już w lipcu 1983 r. Przedstawiała ona Ojca Świętego. Było to wydanie poświęcone pielgrzymce Jana Pawła II do Polski. Z czasem pojawiało się coraz więcej zdjęć. Od 1984 r. Jerzy Domasłowski wprowadził nową rubrykę – *Zabytki sztuki sakralnej*. Natomiast w 1986 r. pojawiła się kolejna rubryka – *Przegląd prasy*. Inne również ciekawe działy zamieszczane w „Poślancu Warmińskim” to: *Wspomnienia znanych ludzi*, *Listy do redakcji*, *Z kalendarza liturgicznego*, *Z prądem pod prąd*, *Posłaniec Słowa Bożego*, w której przytaczano słowa Ewangelii i komentarze do Ewangelii. Ta ostatnia rubryka za każdym razem miała innego autora. Zamieszczano w niej również przemówienia biskupów, relacjonowano pielgrzymki Jana Pawła II, drukowano program wizyty papieża w Polsce, wszystkie jego homilie oraz refleksje dziennikarzy z tych wydarzeń. W 1991 r. wprowadzono rysunki refleksyjno-satyryczne. W 1992 r. zmienił się wygląd pierwszej strony gazety, zmianie uległa również czcionka i papier. Tytuły artykułów były przedstawione kolorową czcionką. Pojawiły się reklamy, krzyżówki oraz porady domowe.

Po roku 1989 nakład został zmniejszony do kilku tysięcy egzemplarzy (m.in. z powodu zmniejszenia diecezji w 1992 r. oraz pojawiania się wielu innych czasopism o podobnej tematyce). „Poślaniec” stał się jeszcze bardziej pismem regionalnym o katolickim profilu kościelnym, religijnym, historycznym i kulturalnym. Pozostał politycznie niezależny.

Za kadencji ks. Jana Rosłana pismo uległo przeobrażeniu: skrócone zostały teksty, powiększono czcionkę drukarską, zamieszczano więcej zdjęć, w tym także kolorowych²⁴. Winieta pisma była teraz rozplanowana na ok. dwie trzecie szerokości strony, tło tytułu wypełniono kolorem niebieskim, litery – białym, pod tytułem zaś umieszczono pasek z informacjami o miejscu wydania, dacie, kolejnym numerze pisma, cenie i numerze ISSN. Nie umieszczono już baranka wielkanocnego – symbolu dominium warmińskiego, tak charakterystycznego w poprzedniej wersji winiety. W kolejnym przeobrażeniu winiety wrócono jednak do tego symbolu (2003). Baranek wielkanocny wpisany został w tarczę herbową przypominającą swym kształtem średniowieczną tarczę narodową francuską. Obok winiety znajdowała się rubryka *W numerze polecamy szczególnie*. Zlikwidowano ją wraz z rozciągnięciem winiety na całą szerokość pisma. Kolejna zmiana szaty graficznej nastąpiła w marcu 2005 r. Pismo stało się bardziej kolorowe, choć liczba stron pozostała bez zmian. Pojawiły się ogłoszenia, informacje odnośnie do koncertów i wydarzeń w parafii.

Układ treści drukowanych na łamach pisma z biegiem lat zmieniał się. Najważniejsze działy pozostały jednak niezmienione: *Z kalendarza liturgicznego*, *Z życia Kościoła*, *Warmińskie biografie*, *Nadestane przez Czytelników*, *Sprawy codzienne*, *Listy i ogłoszenia*, *Odeszli od nas*, *Biblia*, *Krzyżówka*, *Wycinki*

²³ PW 3(1982), s. 3.

²⁴ J. Roslan, *Od redakcji*, PW 2(2001), s. 1.

i przecinki. Dwutygodnik koncentrował się przede wszystkim na problematyce regionu i ukazywał życie Kościoła lokalnego (poprzez chociażby wprowadzenie rubryki *Z życia parafii*)²⁵. Pojawiały się także specjalne wydania pisma, np. z okazji pielgrzymki papieża Jana Pawła II do Ojczyzny czy też jego odejścia do Domu Ojca. Druk pisma miał miejsce w Poligrafii „Posłańca Warmińskiego” przy ul. Głowackiego 14, a rozprowadzano go głównie w parafiach w diecezji w cenie 1,50 zł za jeden egzemplarz w 1999 r., a w roku 2007 – 2,50 zł.

Kolejna zmiana szaty graficznej i formuły wydawniczej „Posłańca Warmińskiego” miała miejsce za czasów redaktorowania ks. Ireneusza St. Bruskiego. Pismo było już drukowane na pełnokolorowym papierze kredowym, miało format magazynowy i zwiększyło liczbę stron do kilkudziesięciu, w niektórych numerach (zwłaszcza podwójnych) liczba stron dochodziła nawet do 64. Na pierwszej zaś stronie na pasku dolnym znajdowało się hasło roku duszpasterskiego. W 2008 r. pismo kosztowało w zależności od numeru od 3 do 6 zł.

W okresie redaktorowania ks. Bruskiego niektóre stałe rubryki, jak *Mały Posłaniec* czy *Posłaniec Młodych* zniknęły z lam pisma. Do „Posłańca” dodano natomiast wkładki cykliczne: *Biuletyn Pomoc Kościołowi w Potrzebie*, *Dodatek Papieskiego Dzieła Misyjnego – Młodzi Misjom*, *Magazyn Fundacji Dzieciom – Zdążyć z Pomocą*, *Misio Ecclesiae* – Warmiński Biuletyn Misyjny, *Posłaniec Kaliningradzki*, *Posłaniec z Elbląga* oraz dodatki lokalne: *Sanktuarium Maryjne w Gietrzwałdzie* i *Sanktuarium Maryjne w Stoczku Klasztornym*. Inne dodatki jak np. *Posłaniec Synodalny* – Dodatek Pierwszego Synodu Archidiecezji Warmińskiej czy *Katecheta na Warmii* – Kwartalnik Wydziału Nauki Katolickiej Kurii Metropolitalnej Archidiecezji Warmińskiej ukazywały się w piśmie efemerycznie. W ostatnich latach publikowano cykl tekstów pisanych w gwarze warmińskiej (*Warnijskie poziostki*) autorstwa Edwarda Cyfusa oraz cykl fotograficzny (*Spod warmińskiego nieba*) autorstwa Jerzego Walugi. Mimo wielu zabiegów redakcji związanych np. z ubogaceniem szaty graficznej czy formuły wydawniczej, nakład pisma systematycznie spadał. W ostatnim roku ukazywania się oscylował on wokół 3500 egzemplarzy. Pismo obejmowało swym zasięgiem metropolię warmińską, a w prenumeracie indywidualnej trafiało do różnych zakątków kraju i za granicę²⁶.

6. Zamknięcie dwutygodnika

30 grudnia 2009 r. decyzją abp. Wojciecha Ziemby pismo zostało zredukowane do ośmiostronicowej wkładki „Gościa Niedzielnego”. W ostatnim numerze „Posłaniec Warmiński” zamieszcza dekret metropolity warmińskiego abp. Wojciecha Ziemby o rozwiązaniu dwutygodnika. Abp Ziemia tłumaczy w nim, że decyzję o likwidacji czasopisma podjął w porozumieniu z Radą Kapłańską i Kolegium Księżych Dziekanów, a wśród przyczyn wymienia spadek czytelnictwa

²⁵ J. Roślan, *Zmiany w „Posłańcu Warmińskim”*, s. 1.

²⁶ J. Chłosta, *Słownik Warmii (historyczno-geograficzny)*, s. 277.

oraz wyczerpanie się formuły dwutygodnika. Dekret – wraz z zachętą do nabywania „Gościa Niedzielnego” – został odczytany w kościołach archidiecezji warmińskiej podczas niedzielnych Mszy św. 14 lutego 2010 r.²⁷

Ostatnie wydanie niezależnego „Posłańca Warmińskiego” opublikowano z numeracją 3–4 z 2010 r. (24 stycznia – 20 lutego 2010). W tekście, jaki ukazał się w tej edycji pisma, Joanna Wańkowska-Sobiesiak, prezes Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich w Olsztynie, m.in. stwierdziła: „Posłaniec Warmiński w obecnej formie przestaje istnieć. Będzie wszywką do »Gościa Niedzielnego«. Zachowanie dotychczasowego tytułu, którym opatrzona będzie wszywka, nie zmienia tego, że jako samodzielne pismo »Posłaniec Warmiński« przestaje istnieć. Wiemy wszyscy, że nie chodzi tu o wydawaną systemem powielaczowym gminną gazetkę, ale o kolorowe, wielostronicowe, pięknie lamane pismo, które wychodzi od ponad ćwierć wieku [...]. Oczywiście jest, że zadanie katechizacji i głoszenia społecznej nauki Kościoła można wypełniać wydając wkładkę do ogólnopolskiej gazety kościelnej. Naturalnie, o ile »Gość Niedzielny« znajdzie czytelników, bo dotychczas ma ich u nas niewiele. Nawet jeśli znajdzie, to i tak będzie to tylko wkładka. I to na dodatek nie nasza, warmińska”²⁸.

„Posłaniec Warmiński” zachował swój tytuł i logo, ale od 21 lutego 2010 r. jest już tylko lokalną ośmiostronicową wkładką do „Gościa Niedzielnego” wydawanego przez Kurię Metropolitalną w Katowicach, która rozszerza tym samym swoją działalność na archidiecezję warmińską. W pierwszym tygodniu w ramach promocji wydawnictwa cały nakład w liczbie 10 tys. egzemplarzy został rozdany za darmo. W kolejnych tygodniach nakład był już nieco mniejszy, a wydawnictwo można było nabyć we wszystkich parafiach diecezji warmińskiej oraz w kioskach Ruchu i salonikach Kolportera. Wejściu na rynek „Gościa Niedzielnego” z „Posłańcem Warmińskim” w roli dodatku towarzyszyła kampania reklamowa w mediach regionalnych. Dodatkowo parafiom zostały przekazane plakaty informujące o obecności „Gościa”. Dyrektorem nowego oddziału został ks. Piotr Sroga – absolwent Warmińskiego Seminarium Duchownego „Hosianum”, magister teologii i socjologii na KUL-u, wykładowca Wyższego Misyjnego Seminarium Księża Werbistów w Pieniężnie, asystent warmińskiej Akcji Katolickiej, duszpasterz ludzi pracy oraz proboszcz parafii pw. bł. Doroty z Mątów w Dorotowie. Średnia sprzedaż „Gościa Niedzielnego” w całej Polsce w 2009 r. (styczeń–listopad) według Związku Kontroli Dystrybucji Prasy wyniosła ponad 134 tys. egz.²⁹

²⁷ „Posłaniec Warmiński” znika z rynku, <http://kmdm.pl/art.php?id=2010020_8185554d54a126a783bc9>, dostęp: 15.10.2010.

²⁸ J. Wańkowska-Sobiesiak, *Koniec pewnej historii*, PW 3–4(2009), s. 68.

²⁹ I. Pastuszyńska, „Gość Niedzielny” i „Posłaniec Warmiński” łączą siły, <<http://mediamikser.pl/article/66726/gosc-niedzielny-i-poslaniec-warminski-lacza-sily>>, dostęp: 15.10.2010.

7. Zakończenie i wnioski

Podsumowując dzieje „Posłańca Warmińskiego”, należy stwierdzić, iż dwutygodnik ten odegrał istotną rolę w historii prasy polskiej. Wydawany przez Kurie Metropolitalną Archidiecezji Warmińskiej w Olsztynie powstał w 1982 r. jako czasopismo religijno-społeczno-kulturalne – pierwszy numer ukazał się 10 października 1982 r., ale starania o pozwolenie na wydawanie pisma trwały od trzech lat – tyle zwlekał ówczesny Główny Urząd Kontroli Prasy Publikacji i Widowisk z wydaniem stosownego zezwolenia. Dwutygodnik drukowano w odległych Bartoszycach, co stanowiło formę utrudnienia ze strony ówczesnych władz. Do roku 1989 czasopismo miało charakter pisma opozycyjnego, wydawane było w nakładzie przekraczającym 20 tys. egzemplarzy. Rozprowadzane było przez parafie. Docierało także na Powiśle, do Elbląga, Torunia, Ełku. W późniejszych latach nakład uległ zmniejszeniu. W „Posłańcu” publikowali m.in. ks. Józef Tischner, Ernest Bryll, Waclaw Radziwinowicz, Jan Turnau, abp Wojciech Ziemia i ks. prof. Czesław Bartnik – co znacznie podnosiło intelektualny walor pisma.

Jeśli chodzi o warsztat, można wyciągnąć wniosek, iż – jak wiele przypadków w prasie religijnej – także i to czasopismo nie mogło pozostać obojętne na dynamicznie rozwijający się sektor prasowo-czytelniczy. Konieczność utrzymania poczytności oraz rozwój innych, atrakcyjniejszych od prasy mediów wy mogły na tym periodyku liczne metamorfozy. Analizując formułę wydawniczą czasopisma „Posłaniec Warmiński” pod kątem technicznym, należy stwierdzić, iż przez cały czas istnienia pisma redakcja dążyła – w miarę dostępnych środków i możliwości natury technologicznej – do stworzenia takiego medium, które będzie jednocześnie atrakcyjne oraz wartościowe dla czytelnika. Świadczą o tym stosunkowo częste zmiany w postaci reorganizacji szaty graficznej, layoutu pierwszej strony fasadowej pisma czy winiety. W trakcie swoistej ewolucji pisma widać, iż w redakcji wzrasta świadomość wagi dziennikarskiego rzemiosła, umiejętności edytorskich i zabiegów graficznych.

„POSŁANIEC WARMIŃSKI” – A LETTER OF THE DIOCESE/ARCHDIOCESE OF WARMIA IN THE YEARS 1982–2010

SUMMARY

Roman Catholic Archdiocese of Warmia is the oldest diocese in the north-eastern Polish. Can boast of many works in the field of pastoral, organizational and material. In the eighties of the twentieth century initiative of major importance not only was the creation of pastoral journal – „Posłaniec Warmiński”. This letter has played a key role in society, not only in the period of Solidarity but until 2010. The well informed about the life of the universal Church and the Archdiocese of Warmia, including its many pastoral initiatives.

KEY WORDS: „Posłaniec Warmiński”, the press in Poland, the diocese of Warmia